

УДК 373.5.016:64

DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-2-291-297

METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING STUDENTS IN SELF-SERVICE AND SELF-HELP IN HOUSEHOLD ACTIVITIES

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ УЧНІВ САМООБСЛУГОВУВАННЮ ТА САМОЗАРАДНОСТІ В ПОБУТІ

Oksana RYS,
PhD Candidate

risoksana447@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9768-0011>

Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University,

Оксана РИСЬ,
аспірантка

Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка,

✉ 2, Ostrogradsky St., Poltava,
36000, Ukraine

✉ вул. Остроградського, 2,
м. Полтава, 36000, Україна

Original manuscript received: April 19, 2023

Revised manuscript accepted: August 04, 2023

ABSTRACT

The article is devoted to the actual problem of practical training of pupils for activities in everyday life. It is noted that a component of the modern education of pupils should be their preparation for independent life. In this aspect, it is important to develop pupils' self-care skills in everyday life. It is noted that the most effective implementation of the mentioned is possible in the lessons of labor training and technologies when pupils study various technologies of household activities.

The article defines the main steps for the formation of self-care skills in pupils in labor training classes, which involve consolidating knowledge about the basics of personal hygiene, teaching table setting and proper nutrition, teaching simple household skills, studying the basics of life safety and activities in everyday life. The specifics of the formation of pupils' self-reliance skills in everyday life, which is based on the formation of skills to choose clothes, take care of them, carry out their repair and renewal, cooking skills, skills in the manufacture of sewing products for household and clothing purposes, skills in home hygiene and household organization, are considered.

Based on the analysis of pedagogical literature, a conclusion was made regarding a number of methods that will contribute to the effective development of pupils' skills and abilities in the field of household activities. This includes the project method, the dialogue method, the problem-solving method, the method of games and simulations, and the method of research work.

Attention is focused on the peculiarities of the organization of pupils' education under the conditions when education takes place in a mixed format. It is noted the need to involve pupils in the framework of technological education in cooking, teaching them simple methods of cleaning residential premises, drawing their attention to the rules of personal hygiene, encouraging children to perform household duties. It is noted that when studying online, pupils get enough freedom to independently complete such tasks. The expediency of using information and communication technologies in the educational process is indicated, because there are many useful tips and video lessons

291

ICV 2021: 85.25

DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-2

on various spheres of household activities posted on the Internet. Self-care skills will help children not only become independent and self-confident, but also provide them with the ability to more effectively adapt to new situations and challenges in life.

Keywords: *abor training, technologies, self-service skills, self-help skills in everyday life, technologies of household activities.*

Вступ. Важливим елементом виховання дітей, підготовки їх до самостійного життя є формування навичок самообслуговування та самозарадності в побуті, оскільки ці навички допоможуть стати незалежними та впевненими в собі людьми.

Навички самообслуговування охоплюють такі аспекти, як особиста гігієна, вибір одягу та формування власного стилю, догляд за одягом та взуттям, приготування і споживання їжі, сервірування столу, догляд за житлом, користування електроприладами тощо. Певні навички самообслуговування можуть набуватися, починаючи з раннього дитинства. Процес їх удосконалення та формування навичок, пов'язаних із більш складними видами діяльності, відбувається в школі, зокрема і на уроках трудового навчання та технологій.

Актуальним для сьогодення питанням залишається розробка ефективної методики викладання технологій побутової діяльності та навчання учнів самообслуговуванню та самозарадності в побуті.

Аналіз досліджень і публікацій. Основи побутової діяльності в історичному та сучасному аспектах розглянули у своїх працях Н. Дуда, Т. Гриценко, Т. Іщенко, Т. Мельничук [1; 8]. Питанням формування в учнів навичок самообслуговування приділена увага в працях А. Битоцької, В. Вдовченко, Л. Дзигаленко, А. Олексюк, Л. Суярко, О. Тітаренко, А. Ткаченко.

Досліджували особливості підготовки майбутніх учителів трудового навчання до викладання технологій побутової діяльності в межах уроків трудового навчання науковці та педагоги О. Лихолат, О. Кудря, Т. Мачача, Н. Мироненко, І. Сergyна, О. Срібна, Т. Стривжова та ін.

В умовах сьогодення організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти здійснюється на основі змішаної форми навчання. З огляду на це важливого значення набуває проблематика ефективності здійснення технологічної освіти учнівської молоді. За допомогою традиційних засобів і методик навчання неможливо ефективно підготувати школярів, навчити їх самообслуговуванню та самозарадності в побуті.

Метою статті є аналіз методичних аспектів навчання учнів на уроках трудового навчання самообслуговуванню та самозарадності в побуті.

Методи та методики дослідження. Під час написання статті було використано аналітичний огляд джерел з проблематики дослідження та педагогічні спостереження.

Виклад основного матеріалу. Нині трудова підготовка учні 6-9 класів здійснюється за навчальними програмами «Трудового навчання» (5-9 класи, 2017 р.). Навчання самообслуговуванню відбувається відповідно до розділу «Технологія побутової діяльності та самообслуговування». У пояснювальній записці до програми зроблено

наголос на важливості формування в учнів здатності до самостійного життя, використовується термін «життєзабезпечувальні навички» [2:4].

Учні 5-их класів розпочали навчання за програмами Нової української школи. На сайті МОН представлені модельні програми НУШ з технологічної освіти, розроблені на основі Державного стандарту базової середньої освіти. Чинним Державним стандартом базової середньої освіти передбачено, що школярі мають опанувати базові знання технологічної освітньої галузі за рядом напрямів, серед яких можна виділити «самозарадність у побуті» [3].

Набуття учнями на уроках трудового навчання знань із технологій побутової діяльності спрямоване на формування в них навичок самообслуговування та самозарадності в побуті. Вони є важливими з багатьох причин. Одна з них – це підготовка школярів до життя в суспільстві, де вміння самостійно обслуговувати себе є життєво необхідним.

Визначимо основні кроки для формування в учнів навичок самообслуговування на уроках трудового навчання: закріплення знань про основи особистої гігієни (учні повинні знати, як правильно доглядати за волоссям, як правильно вдягатися); навчання правильного харчуванню (основи раціонального харчування, приготування та споживання їжі); формування простих побутових навичок (прасування одягу, прибирання кімнати, розміщення речей на полицях); вивчення основ безпеки життєдіяльності (безпечне поводження з електроприладами, попередження виникнення пожежі).

Закріплення вивченого матеріалу та вдосконалення навичок самообслуговування відбувається в повсякденному житті учнів. Навички самообслуговування повинні бути закріплені на постійній основі, щоб учні могли в подальшому їх удосконалювати та забезпечувати здоровий спосіб життя, бути самостійними і незалежними від інших людей у побуті.

Під поняттям «самозарадність» ми розуміємо вміння вирішувати різні проблеми і виконувати завдання самостійно, без залучення допомоги інших. Самозарадність у побуті може бути особливо корисною в економічному плані, оскільки допоможе зекономити час та кошти на послуги майстрів.

Розвивати в учнів самозарадність у побуті можна під час уроків трудового навчання та технологій. Зупинимось на деяких аспектах.

По-перше, важливо навчити учнів, щоб вони могли доглядати за одягом, але й виконувати його ремонт та оновлення. Дрібний ремонт одягу можна сумістити з вивченням декоративних вишивальних швів та виконанням текстильної аплікації.

По-друге, також важливо навчити учнів готувати їжу. Знання технології приготування страв, сформовані вміння обробляти харчові продукти та готувати нескладні страви, складати меню для родини на день та тиждень має на меті звести до мінімуму нині поширену ситуацію із замовленням їжі із доставкою.

По-третє, необхідно навчити учнів шити, що може в майбутньому стати для учня хобі. Уміння шити прості побутові речі (рушники, серветки

та ін.) та швейні вироби одягового призначення може бути корисним у дорослому самотійному житті.

По-четверте, потрібно навчати не лише основам гігієни житла, але й організації побуту загалом, нескладним ремонтним роботам по оновленню житла та предметів побуту.

Для формування в учнів на уроках трудового навчання навичок самообслуговування необхідно створити сприятливі умови. У процесі навчання учнів технологіям побутової діяльності на уроках трудового навчання можна використовувати різні методи та прийоми навчання. Проведений аналіз педагогічної та навчально-методичної літератури (А. Цина [11], О. Коберник [10], О. Кудря [5], А. Олексюк [6], І. Серьогіна [7], О. Тітаренко [9] та ін.) дозволив виділити найбільш ефективні: метод проєктів; метод діалогу; метод розв'язання проблем; метод ігор та симуляцій; метод дослідницької роботи. Зупинимось на них детальніше.

Метод проєктів. Цей метод дозволяє учням зосередитися на конкретному завданні та розвивати свої навички й здібності, зокрема в галузі побутової діяльності. Наприклад, учні можуть створити проєкт кулінарної книги, який включатиме рецепти різноманітних страв та напоїв. Специфіці використання методу проєктів у процесі навчання учнів технологіям побутової діяльності ми присвятили увагу у своїх публікаціях [4:197-198].

Метод діалогу. Учні можуть обговорювати різні аспекти побутової діяльності та ділитися своїм досвідом з однокласниками. Наприклад, учні можуть обговорювати різні способи приготування їжі та порівнювати їх за складністю й смаком.

Метод розв'язання проблем. Цей метод дозволяє учням навчитися вирішувати різні проблеми, які можуть виникнути в побуті. Наприклад, учні можуть вирішувати проблеми, пов'язані зі зберіганням продуктів, чи розробляти оптимальний розклад робіт щодо прибирання вдома.

Метод ігор та симуляцій. Метод дозволяє учням зануритися реальний процес та навчитися діяти в різних ситуаціях. Наприклад, учні можуть грати в кулінарні ігри, де вони повинні готувати різні страви, дотримуючись певних правил.

Метод дослідницької роботи. Метод дозволяє учням вивчати певну тему з різних сторін та здійснювати дослідження на її основі. Наприклад, учні можуть дослідити традиції української кухні та як вони відображені в умовах сучасного життя.

Реалії сьогодення, коли навчання відбувається в змішаному форматі, доцільно залучати дітей у рамках технологічної освіти до приготування їжі, навчати їх простим прийомам прибирання кімнати, постійно нагадувати про правила особистої гігієни та спонукати до виконання певних рутинних обов'язків. При навчанні онлайн учні отримують достатню свободу для самотійного виконання цих завдань, вони можуть відчувати власні сили у цій справі. У Інтернет-мережі розміщено безліч корисних порад і відеоуроків, які стануть у нагоді школярам.

Висновки. Таким чином, сучасна підготовка школярів має бути спрямована на підготовку їх до самостійного життя. Важливим у цьому аспекті є формування в учнів навичок самообслуговування та самозарядності в побуті. Ефективно реалізувати зазначене можна на уроках трудового навчання та технологій при вивченні технологій побутової діяльності.

Визначено основні кроки для формування в учнів навичок самообслуговування на уроках трудового навчання, що передбачають закріплення знань про основи особистої гігієни, правильне харчування; вироблення простих побутових навичок, дотримання основ безпеки життєдіяльності. Розглянуто специфіку формування в учнів навичок самозарядності в побуті.

Проведений аналіз педагогічної літератури дозволив виділити низку методів, що сприятимуть ефективному розвитку навички та здібностей у галузі побутової діяльності. Навички самообслуговування допоможуть дітям не тільки стати незалежними та впевненими в собі, але й забезпечать можливість ефективніше пристосовуватись до нових ситуацій та викликів у житті.

Література

1. Дуда Н. М. Побутова культура українців у сучасну епоху. *Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики: сучасний стан, загрози, перспективи* : зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 21 жовтня 2016 р. Київ: У 2-х т., Т. 1. / Український центр культурних досліджень ; заг. ред. О. А. Буценка [та ін.]; [упор. Босик З. О. ; відп. ред. Телеуця В. В.]. Київ : НАКККІМ, 2016. С. 17-20.
2. Навчальна програма з трудового навчання для 5-9 класів, 2017. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/2-trudove-navchannya-5-9.doc> (дата звернення: 15.03.2023)
3. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.04.2023)
4. Кудря О., Рись О. Викладання технологій побутової діяльності в новій українській школі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Випуск 3 (50), 2022. Частина 2. С. 193-201. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-193-201>
5. Кудря О. В. Використання методу проектів при вивченні української народної кухні. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006, № 2. С. 10-14.
6. Олексюк А. В. Інтерактивні технології у вивченні побутової діяльності на уроках трудового навчання. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (24-25 вересня 2020 року) / за заг. ред. проф. В. П. Титаренко, А. Ю. Цини ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. С. 72-75.
7. Серьогіна І. Ю. Технологія побутової діяльності : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 186 с.

8. Сімейно-побутова культура та домашня економіка : навчальний посібник / за ред. Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук. Київ : Вища освіта, 2004. 480 с.
9. Тітаренко О. Елементи методики навчання учнів побутової діяльності та самообслуговування в загальноосвітніх закладах середньої освіти. *Дидаскал: часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*, 17–18 листопада 2020 р. / кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 21. С. 71-72.
10. Ткачук С. І., Коберник О. М. Основи теорії технологічної освіти : навчальний посібник. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. 304 с.
11. Цина А. Ю. Формування особистісних якостей учнів під час проектно-технологічної діяльності. *Трудове навчання*. 2010. № 8. С. 3-6.

References

1. Duda, N. M. (2016). *Pobutova kultura ukrainsiv u suchasnu epokhu* [Household culture of Ukrainians in the modern era]. *Tradytisna kultura Ukrainy XXI stolittia yak skladova kulturnoi polityky: suchasnyi stan, zahrozy, perspektyvy – Traditional culture of Ukraine of the 21st century as a component of cultural policy: current state, threats, prospects: Zb. Naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu*, 21 zhovtnia 2016 r. Kyiv: U 2-kh t., T.I. Kyiv : NAKKKiM, 17-20 [in Ukrainian].
2. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2017). *Navchalna prohrama z trudovoho navchannia dlia 5-9 klasiv* [Curriculum for work training for grades 5-9]. Retrieved from : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya%20programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/2-trudove-navchannya-5-9.doc> [in Ukrainian].
3. Kabinet Ministriv Ukrainy (30.09.2020). *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity* [State standard of basic secondary education]. Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 № 898. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
4. Kudria, O., Rys, O. (2022). *Vykladannia tekhnologii pobutovoi diialnosti v novii ukrainskii shkoli* [Teaching household technologies in a new Ukrainian school]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko*, Vypusk 3 (50), Chastyna 2, 193-201. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-193-201> [in Ukrainian].
5. Kudria, O. V. (2006). *Vykorystannia metodu proektiv pry vyvchenni ukrainskoi narodnoi kukhni* [Using the project method in the study of Ukrainian national cuisine]. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity – Labor training in educational institutions*, 2, 10-14. [in Ukrainian].
6. Oleksiuk, A. V. (2020). *Interaktyvni tekhnologii u vyvchenni pobutovoi diialnosti na urokakh trudovoho navchannia* [Interactive technologies in the study of household activities in labor training classes]. *Teoretyko-metodychni aspekty tekhnolohichnoi osvity uchnivskoi ta pupskoi molodi zasobamy estetychnoi kultury ta dizainu – Theoretical and methodological aspects of technological education of schoolchildren and students by means of aesthetic culture and design* : zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii kafedry teorii i metodyky tekhnolohichnoi osvity Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H. Korolenka (24-25 veresnia 2020 roku). Poltava : PNPУ imeni V. H. Korolenka, 72-75. [in Ukrainian].
7. Serohina, I. Yu. (2020). *Tekhnolohiia pobutovoi diialnosti* [Technology of household activities] : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity spetsialnosti 014 Serednia osvita (Trudove navchannia ta tekhnolohii). Kryvyi Rih : KDPU. [in Ukrainian].

8. Hrytsenko, T. B., Ishchenko, T. D., Melnychuk, T. F. (ed.) (2004). *Simeino-pobutova kultura ta domashnia ekonomika* [Family culture and home economics] : Navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vyshcha osvita. [in Ukrainian].

9. Titarenko, O. (2021). *Elementy metodyky navchannia uchniv pobutovoi diialnosti ta samoobsluhovuvannia v zahalnoosvitnikh zakladakh serednoi osvity* [Elements of the methodology of teaching students household activities and self-care in general educational institutions of secondary education]. *Dydaskal – Didaskal : chasopys : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Universytetska osvita v Ukraini u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru»*, 17–18 lystopada 2020 r. Poltava, 21, 71-72. [in Ukrainian].

10. Tkachuk, S. I., Kobernyk, O. M. (2014). *Osnovy teorii tekhnolohichnoi osvity* [Basics of the theory of technological education] : navchalnyi posibnyk. Uman : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Vizavi». [in Ukrainian].

11. Tsyna, A. Yu. (2010). *Formuvannia osobystisnykh yakosteï uchniv pid chas proektno–tekhnolohichnoi diialnosti* [Formation of personal qualities of students during project-technological activities]. *Trudove navchannia – Work training*, 8, 3–6. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена актуальній проблемі практичної підготовки учнів до діяльності в побуті. Зауважується, що складником сучасного навчання учнів має бути підготовка їх до самостійного життя. Важливим у цьому аспекті є формування навичок самообслуговування та самозарядності в побуті. Відзначається, що найбільш ефективно реалізувати це можна на уроках трудового навчання та технологій при вивченні учнями різних технологій побутової діяльності.

У статті визначено основні кроки для формування в учнів навичок самообслуговування на уроках трудового навчання, що передбачають закріплення знань про основи особистої гігієни, навчання сервіруванню столу та правильному харчуванню, вироблення простих побутових навичок, дотримання основ безпеки життя і діяльності в побуті. Розглянуто специфіку формування в учнів навичок самозарядності в побуті, що ґрунтується на сформованості навичок добирати одяг, доглядати за ним, виконувати його ремонт та оновлення; приготування їжі; виготовлення швейних виробів побутового та одягового призначення; гігієни житла та організації побуту.

На основі проведеного аналізу педагогічної літератури зроблено висновок стосовно ряду методів, що сприятимуть ефективному розвитку навичок та здібностей учнів у галузі побутової діяльності. Сюди відноситься метод проєкту, метод діалогу, метод розв'язання проблем, метод ігор та симуляцій, метод дослідницької роботи.

Акцентовано увагу на особливостях організації навчання в змішаному форматі. Відзначається необхідність залучення учнів у рамках технологічної освіти до приготування їжі, навчання простим прийомам прибирання житлових приміщень, повернення їх уваги до правил особистої гігієни, заохочення до виконання домашніх обов'язків. Зауважується, що при навчанні онлайн учні отримують достатню свободу для самостійного виконання таких завдань. Вказується на доцільність використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій, адже в Інтернет-мережі розміщено безліч корисних порад і відео уроків щодо різних сфер побутової діяльності. Навички самообслуговування допоможуть дітям не тільки стати незалежними та впевненими в собі, але й забезпечать можливість ефективніше пристосовуватись до нових ситуацій та викликів у житті.

Ключові слова: *трудове навчання, технології, навички самообслуговування, навички самозарядності у побуті, технології побутової діяльності.*